Okres Adwentu i Narodzenia Pańskiego

(historia, teologia, zwyczaje liturgiczne i ludowe tych okresów)

1. Modlitwa na początek spotkania.

2. Skojarzenia, wspomnienia związane z czasem Adwentu.

3. Historia Adwentu.

Adwent *z łac. adventus* - przyjście.

Pierwsze wzmianki o Adwencie pojawiły się już w IV wieku. Tam też w 380 roku odbył się synod w Saragossie, który wprowadził szczególny czas na przygotowanie się do Bożego Narodzenia. Przygotowanie miało mieć charakter pokutny i ascetyczny. W V wieku w Galii biskup Perpetuus wprowadził obowiązkowy post w poniedziałki, środy i piątki obowiązujący przez trzy tygodnie od wspomnienia św. Marcina w listopadzie do Narodzenia Pańskiego. Lokalny zwyczaj rejonów hiszpańskich i galijskich przejął w drugiej połowie VI wieku Rzym. Charakter przygotowań do Bożego Narodzenia miał tu charakter radości bez praktyk pokutnych. Dopiero papież Grzegorz Wielki żyjący na przełomie VI i VII wieku ustalił cztery tygodnie Adwentu jako czas duchowego i liturgicznego przygotowania do obchodów pamiątki przyjścia Chrystusa. W IX wieku nabiera także charakteru eschatologicznego jako przygotowanie do ostatecznego przyjścia Zbawiciela.

Z połączenia zwyczajów galijskich i rzymskich ukształtował się Adwent znany do dzisiaj. Rozpowszechniany był przez benedyktynów i cystersów, a charakteru powszechnego nabrał dzięki franciszkanom (XIII wiek).

4. Teologia Adwentu:

- Adwent jest pierwszym okresem każdego roku liturgicznego.
- Zaczyna się I Nieszporami XXXIV Niedzieli Zwykłej, kończy się przed I Nieszporami Narodzenia Pańskiego 24 grudnia.
- Adwent ma podwójny charakter:
    - przez pamiątkę przyjścia Chrystusa na ziemie, nasze oczekiwanie kieruje się też na przyjście Zbawiciela na końcu czasów (okres od początku Adwentu do 16 grudnia włącznie),

    - oczekiwanie i przygotowywanie do uroczystości Narodzenia Pańskiego (od 17 grudnia do końca).
- Codziennie (oprócz Niedziel i Uroczystości Niepokalanego Poczęcia NMP) odprawiane są Msze Święte ku czci Maryi – Roraty.
- W tekstach liturgii adwentowej czytana jest księga proroka Izajasza, która obrazuje tęsknotę człowieka za Bogiem.
- III Niedziela Adwentu to Niedziela Gaudete – Niedziela Radości (wyjątkowo w tę niedzielę szaty liturgiczne mogą mieć kolor różowy), teksty liturgiczne wyrażają radość z powodu przyjścia Chrystusa i zbawienia, które przynosi.

5. Zwyczaje liturgiczne i ludowe:

- Roraty – Msze Święte wotywne o NMP (biały kolor szat i śpiew Gloria), odprawiane najczęściej wcześnie rano.
- Kolorem Adwentu jest fiolet.
- Świeca roratnia (roratka) – symbol obecności Maryi Niepokalanej, która przyniosła nam Zbawiciela.
- Wieniec adwentowy – w Polsce pojawił się po I wojnie światowej. Cztery świece zapalane w kolejne Niedziele Adwentu oznaczają oczekiwanie, nadzieję i kolejne tygodnie Adwentu.
- Rekolekcje Adwentowe – czas szczególnego przygotowania duszy na przyjście Chrystusa.
- Postanowienia adwentowe.
- Kalendarz adwentowy – symbolizuje kolejne dni Adwentu, może zawierać cytaty biblijne bądź różne postanowienia i zobowiązania adwentowe.
- Charakterystyczne pieśni adwentowe (zapowiadają przyjście Mesjasza i oddają cześć Maryi).

6. Nasze przeżywanie Adwentu.

Jak udaje się nam realizować postanowienia adwentowe każdego roku?

7. Historia Okresu Narodzenia Pańskiego.

Ewangelie nie podają żadnej konkretnej daty narodzin Jezusa Chrystusa. 25 grudnia jest datą symboliczną ustanowioną w IV wieku, kiedy chrześcijaństwo

stało się oficjalną religią imperium rzymskiego. Wcześniej w tym dniu obchodzone było synkretyczne święto pogańskie Sol Invictus – Narodziny Niezwyciężonego Słońca. Chrześcijaństwo przejęło tę datę jako narodzenie Światłości świata (J 8, 12) i Słońca sprawiedliwości (Ml 4, 2). W IV wieku uroczystość Bożego Narodzenia obchodzona była już w Jerozolimie, Antiochii, Rzymie, Konstantynopolu, Hiszpanii, gdzie odprawiano w nocy i nad rankiem 25 grudnia Msze Święte z okazji Narodzenia Pańskiego. 25 grudnia przypada także przesilenie zimowe. Według niektórych obliczeń Jezus urodził się sześć miesięcy po narodzinach Jana Chrzciciela, właśnie w dniu przesilenia zimowego. Z biegiem lat obchody pamiątki narodzin Chrystusa ukształtowały oktawę Bożego Narodzenia, która trwa 8 dni od 25 grudnia. Boże Narodzenie jest drugim co do ważności świętem w liturgii chrześcijańskiej. Zgodnie z dawną tradycją rzymską w Uroczystość Bożego Narodzenia przeznaczone są trzy formularze mszalne na Msze Święte: pierwszą w nocy (tzw. pasterka), drugą o poranku, a trzecią w czasie dnia. Średniowieczna mistyka odwoływała się przy tym do potrójnych narodzin Pana. Pierwsze, to odwieczne narodzenie Syna (Słowa Bożego) z Ojca, obchodzone symbolicznie w nocy, jako przekraczające możliwość ludzkiego pojmowania. Drugie narodzenie Syna – z Dziewicy w Betlejem, obchodzone o brzasku – poznali ci, którzy gorliwie oczekiwali na Mesjasza i zachowali wierność Bogu. W ciągu dnia świętowane jest narodzenie Boga w duszach wierzących, które dokonuje się nieustannie.

8. Teologia Bożego Narodzenia:

- Tajemnica Bożego Narodzenia polega na tym, że druga Osoba stała się człowiekiem, aby w ciele ludzkim dokonać zbawienia rodzaju ludzkiego za grzech Adama i za grzechy jego potomków.
- Nie przestając być Bogiem, Syn Boży stał się człowiekiem. Jako Bóg jest wieczny, nieskończony, wszechobecny i wszechmocny.
- Jako człowiek jest ograniczony czasem, przestrzenią i mocą.
- Jako Bóg jest Panem śmierci. Jako człowiek jest jej poddany.
- Syn Boży połączył w sobie dwie natury: Boską i ludzką, tak że zachowały one swoją odrębność w swojej Osobie Bożej.
- W swojej naturze Bożej Syn Boży, Słowo odwieczne, nie miał nigdy początku, jest wieczny.

- W swojej ludzkiej naturze, którą przyjął z dziewiczego ciała Maryi, rozpoczął istnienie w pierwszym roku naszej ery i otrzymał imię Jezusa Chrystusa.
- Na soborze w Chalcedonie w 451 roku jeszcze dokładniej określono, na czym polega tajemnica wcielenia i narodzenia Syna Bożego:
  "Zebrani święci Ojcowie... wyznajemy wszyscy jednozgodnie, że jeden i ten sam jest Jezus Chrystus, pełen i doskonały również w człowieczeństwie. Prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek - z ciałem i duszą rozumną. Współistotny z Ojcem według Bóstwa i współistotny z nami, ludźmi, według człowieczeństwa... Przed wiekami zrodzony z Ojca według natury Bożej, w ostatnich zaś czasach zrodzony jako człowiek dla naszego zbawienia przez Maryję Dziewicę, Bożą Rodzicielkę...".

- Aktualnie Okres Bożego Narodzenia obejmuje święta i wspomnienia w różny sposób związane z Tajemnicą Wcielenia Syna Bożego:

  - Oktawa Bożego Narodzenia (25 XII – 1 I).
  - 26 grudnia: Świętego Szczepana, Diakona, Męczennika – powszechnie uważa się, że jego męczeństwo przyczyniło się do nawrócenia świętego Pawła i do rozwoju pierwotnego Kościoła;
  - 27 grudnia: Świętego Jana Apostoła i Ewangelisty – „ucznia, którego Jezus miłował", najlepiej rozumiejącego ducha Jezusa, najmłodszego z Apostołów;
  - 28 grudnia: Świętych Młodzianków Męczenników – Dzieci Betlejemskich, które pierwsze przelały niewinną krew za Jezusa;
  - niedziela w oktawie Narodzenia Pańskiego: Święto Świętej Rodziny – w której Jezus wzrastał, uczył się i przygotowywał do wypełnienia misji – jest to święto wszystkich katolickich rodzin;
  - 1 stycznia: Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki – zakończenie Oktawy Bożego Narodzenia – oddanie czci Tej, dzięki której Bóg mógł stać się człowiekiem;
  - 6 stycznia: Uroczystość Objawienia Pańskiego (Trzech Króli) – wspominanie przez Kościół faktu, że Jezus przyszedł do wszystkich ludzi, także do pogan, że chrześcijaństwo jest religią uniwersalną i każdy może być chrześcijaninem.
  - niedziela po 6 stycznia: Święto Chrztu Pańskiego – upamiętniające początek publicznej działalności Jezusa – jest to jednocześnie I Niedziela Okresu Zwykłego.
- Okres Bożego Narodzenia rozpoczyna się I Nieszporami Uroczystości Narodzenia Pańskiego, a kończy Niedzielą Chrztu Pańskiego, czyli pierwszą niedzielą po Uroczystości Objawienia Pańskiego. Ta niedziela rozpoczyna I Tydzień Zwykły.

9. Zwyczaje liturgiczne i ludowe:

- Kolorem liturgicznym jest kolor biały.
- W nocy (z 24 na 25 XII), najczęściej o północy, odprawiana jest uroczysta Msza Święta zwana Pasterką.
- W oktawie Bożego Narodzenia przeżywamy święta i uroczystości, o których mowa wyżej.
- **Żłóbek.** Podanie głosi, że żłóbek Pana Jezusa został już w wieku V przeniesiony z Betlejem do Rzymu i umieszczony w bazylice Matki Bożej Większej. Na tę pamiątkę co roku pasterkę odprawiano w Rzymie w tymże kościele przy żłóbku Chrystusa. Jednak do rozpowszechnienia zwyczaju budowania żłóbków i szopek najwięcej przyczynił się św. Franciszek i jego synowie duchowi. W Polsce głośne są szopki krakowskie, prawdziwe arcydzieła sztuki ludowej.
- **Jasełka.** Od żłóbków łatwo było przejść w średniowieczu do przedstawień teatralnych: początkowo odprawianych po kościołach w formie bardzo prostej jako ilustracja tekstów ewangelicznych, aż po bogato rozbudowane sceny teatralne.
- **Kolędy.** Ten obyczaj wywodzi się od rzymskich kolęd styczniowych, związanych ze świętem odradzającego się słońca. W swej pierwotnej szacie było to życzenie pomyślności w domu i w gospodarstwie. Nie ma narodu katolickiego, który by nie miał własnych kolęd. Polska należy do krajów, posiadających w swoim dorobku kulturalnym i folklorystycznym ponad 500 kolęd, co stanowi swoisty rekord.
- **Choinka.** Dawny zwyczaj, pochodzący jeszcze z czasów pogańskich a rozpowszechniony zwłaszcza wśród ludów germańskich. W dniach przesilenia: zimy i nocy, kiedy to dnie stawały się coraz dłuższe, zawieszano u sufitu mieszkań gałązki: jemioły, jodły, świerku czy sosny jako symbol zwycięstwa życia nad śmiercią, dnia nad nocą, światła nad ciemnością. Kościół chętnie ten zwyczaj przejął jako zapowiedź i znak, jako typ i figurę Jezusa Chrystusa. On był dla rodzaju ludzkiego prawdziwym rajskim drzewem żywota. Na drzewie krzyża dokonał On zbawienia naszego. Na drzewku zawieszamy światła, gdyż Chrystus tak często siebie nazywał światłem. Zwyczaj ten rozpowszechnił się dzisiaj niemal po całym świecie. W święta Bożego Narodzenia wystawia się choinki w kościołach i w domach, na placach i w wystawowych oknach.
- **Życzenia i podarki.** W wielu krajach jest to tak powszechny zwyczaj, że na jednego mieszkańca przypada przeciętnie kilkanaście kart świątecznych z życzeniami. Posyła się je nawet najbliższym sąsiadom. Łącznie w całym świecie liczba kart świątecznych dochodzi do miliardów. Nie mniej powszechny jest zwyczaj obdarowywania się w święta Bożego Narodzenia prezentami. Zwyczaj bardzo dawny, sięgający czasów starożytnych, który łączono z nowym rokiem. Jest to piękny symbol zbratania i miłości. Największy powód do radości mają w święta Bożego Narodzenia dzieci. Chrystus bowiem zjawił się w postaci dziecka. Dlatego przede wszystkim dzieci czekają na podarki i prezenty gwiazdkowe.
- **Świąteczne wizyty.** Dawniej, gdy święta trwały kilka dni, w pierwszym dniu dobry obyczaj nakazywał spędzać je w zaciszu domowym wśród najbliższych. Dopiero w drugie święto szło się w odwiedziny do krewnych i przyjaciół.
- **Wigilia.** Przyjęła się w Polsce w wieku XVIII, stała się powszechną tradycją w wieku XX. Stół zaścielał biały obrus, przypominający ołtarz, a pod nim dawało się siano dla przypomnienia sianka, na którym spoczywało Boże Dziecię. Jeśli ktoś z rodziny w tym roku przeniósł się do

wieczności, zostawiano i dla niego pełne nakrycie. Wierzono bowiem, że w tajemnicy świętych obcowania dusze naszych bliskich w tak uroczystej chwili przeżywają radość Bożego Narodzenia wraz z nami. Dawano również osobną zastawę dla gościa, który w wieczór wigilijny mógł się przypadkowo zjawić. Tego bowiem wieczoru nie mógł nikt być samotny czy też głodny. Zwyczajem było również, że cały dzień obowiązywał post ścisły. W czasie wigilii dawano tylko potrawy postne, w liczbie nieparzystej, ale tak różnorodne, by były wszystkie potrawy, jakie się zwykło dawać w ciągu roku. Pan domu lub najstarszy rozpoczynał wieczerzę modlitwą. Potem czytano opis narodzenia Pańskiego z Ewangelii św. Łukasza (rozdz. 2). Następnie po krótkim przemówieniu każdy z domowników brał opłatek do ręki i wspólnie składano sobie życzenia. Z tej okazji także przepraszano się wzajemnie i darowywano sobie urazy.

- **Opłatek** jest symbolem Eucharystii, Chleba anielskiego, który w Pasterce wszyscy przyjmują. Tak więc Chrystus narodzony jednoczy wszystkich swoich wyznawców. Po złożeniu sobie życzeń zabierają się uczestnicy do uczty, po której udaje się każdy do choinki, pod którą znajduje dla siebie prezent gwiazdkowy. Ucztę kończą kolędy, które śpiewa się do Pasterki. Dla podkreślenia, że zwierzęta były również obecne przy Bożym Narodzeniu i spełniały swoją rolę, karmiło się je opłatkiem kolorowym dla odróżnienia od białego, którym dzielili się ludzie. Panowało również w Polsce przekonanie, że zwierzęta w tę noc błogosławioną raz w roku mają przywilej mówić do siebie ludzką mową.

10. Czy znamy inne świąteczne zwyczaje? Jak dzisiaj dbamy o cenną tradycję w naszych domach i parafiach?

11. Modlitwa i dobre przeżywanie każdego roku zarówno Adwentu jak i radości Okresu Bożego Narodzenia.

Diakonia Liturgiczna
Ruchu Światło-Życie